

Kapitel nr 13 Varnäsängen

”Karta öfver utjorden Varnäsängen uti Östergötland, Göstrings Härad, Väderstad Socken, upprättad för laga skifte år 1855, af J F Schött.

Karta rättad och renoverad samt laga skifte verkställt år 1866 af C A W Svanberg, commissionslantmätare. Lösen 18 riksdaler och 26 öre, sigill 10 öre, summa 18 riksdaler 36 öre. Kartan kompletterad med jordregisternummer år 1941 av hovrättsfiskalen Bengt Gunnhagen. Belagd med 10 öre ch sig.”

”Nr 4 1870 den 13 augusti vid sammanträde med Göstrings härads ägodelningsrätt i Hogstad blev laga skiftet å ägorne till utjorden Varnäsängen i Väderstads Socken fastställd betygar på ägodelningsrättens vägnar A J”. (Avskrift den 29 mars 1945 av Carl Johan Stark, Villa Brunnsvik, Väderstad.

Som föregående Varnäsängen i 3 blad, tillägg. Glädjande har jag några ord att säga därom. Då kartan Varnäsängen 1855 kom för mina ögon blev jag så glad, så glad att jag sade att det var värt 1000 kronor, för mitt arbete i denna variga äng. Kartan bevisade vad jag tidigare om kartan skrivit. Nämligen att gården, Varnäs kallad, Emil Anderssons inte hade med denna karta att göra. Lit A och B ligger orörd som och från kartan 1764. Här laga skiftesdelning 1855 som blev fastställd 1870, visar Lit A och B det egentliga Varnäs, vit och blank och därmed allt.

Kartan 1855 uti denna sista laga skifte Varnäsängen berör dem: Valby, Karlebytorp, Väderstad Skattegård, Lundby Norrgård och Blackstad vilka alla fått sina utjordar som nu är utbytta. Och det är bra, mycket bra. Jag tackar och härmed min mjuka vördnad. *Villa Brunnsvik den 29 mars, Carl Johan Stark, fornminnesvårdare*

Från kartan tillställer jag de övriga sina utjordsandelar, här och ingen annanstans. Varsågod. Varnäsängen som går i mantallängd under Karleby, två ängar i Väderstads Socken. Kapitel nr 13. Ett uppslag i naturens stora bok. Författad av Carl Johan Stark, år 1944.

Med början den 22 oktober 1944 det femte krigsåret i andra världskriget. Varnäsängen, i förkortning kallad Varnäs. Nuvarande ägaren är Axel Emil Andersson född 1884 den 18/12 i Blåvik. Gift. Hustrun Elin Augusta född Karlsson 1887 den 28/6. Gift. Sonen och jordbruksarbetaren Martin Elias Andersson f 1912 den 26/1 i Blåvik. Ogift. Sonen och jordbruksarbetaren Bertil Emil Andersson född 1914 den 2/12 i Rinna. Ogift. Dottern Linnea Kristina Elisabeth f 1916 den 24/7. Ogift. Sonen och jordbruksarbetaren Axel Ivar Andersson f 1919 den 5/11 i Rinna. Ogift.

Detta är vad mantalslängden från 1936 säger, varför säkert en dotter, yngre inte finns med. Varnäsängen i jordeboksnummer, jordregister nummer 3 i Varnäsängen 3:2, 3:3 är brukningsdelar i Varnäsängen. Fråga. Vart hör då nr 3 hemma. Karleby eller Varnäsängen? Då Varnäsängen gammalt inget annat är än en grupp utjordar, utan jordemätare, satt jord i hemman. Hela området med sina 7 eller 8 utjordar, 142 tunnland, 23 ½ kappland, är sedan tidigast ett enda blöthåll, sankmarker och kärr, förorsakat av blötögat, bäcken, som sin art, elementet vatten, i denna grop, vattnet kom dit, måste gå i stigande, till lägsta bredd för vidare befodran. Detta har gjort hålan, som vi även kallar sänkan, ett växternas rike, i skapelsens, födas leva och dö. Den svarta mull.

Överst i ett lager, liggande på den gula leran som även sin tid har ett lager slet eller finmjöl från vår herres kvarnar, utört i vågornas hav, men i stillestånd sjunket här. Detta är vad jag kallar Stilla Havsbotten, växtriket genom vattnet, sol och värme, årtusenden igenom, är svarten med sin art, någonting för honom i fyll.

I vår tideräkning Hedenhös, hade däggdjuret människan ingen som helst kärlek till detta kärr, blöthål. Möjligen vintertid att slå dövgäddor och på sommar en pilbågejakttur. Detta var höjderna de begärligt räckte hals över och intog. Såsom Hogstadhöjden, Appunahöjden och Blackstad. I medeltid räknat 1050-1500 närmast likt Hedenhös, blott den skillnaden att en fattig gumma med sin skära, skar lite stråfoder åt sin get och bönderna någon gång släppte sina kreatur, beta vem som vill. Det är Ingemansland, Allmänningen. Det är en Varnäsängen norr om Holaveden. Därefter reformationstiden, vi kan säga på 1600, då grannar intill på väster, söder och norr tyckte att det passade mycket bra att flytta ägo gränsen in i kärret. Det här tar jag, blev centra bönder uti det själva Varnsängen, de fattiga själva. Det här tar vi, det är vårt, det kan vara bra gott att ha, och så blev det nu: Frälsehemmanet i Carleby en Vahrnsänga utjord, Valla rusthåll en utjord, Blackstad rusthåll en utjord, Vahlby rusthåll en utjord, Tackar för storheten, nu kommer Carlebytorp som ingenting annat var på den tiden än torp till Carleby, en utjord. Lundby norrgården utjord och Väderstad skattejorden utjord. Detta är det verkliga Varnäsängen. Märk nu här. Att själva namnet Vahrnsängen är vad som taget är: kärrbäcken, naturens givna skraphåla. Menat med vattnet: vahr eller vahrn, säng, vattnet står eller går där. Det är en säng med vatten uti. Är jag förstådd i grundspråksmeningen? Ja bliver svaret.

I senare tider, då det blev så småningom torrlagt, delvis uppodlat, och bebyggt på landmarkens, av krokodilen bäckens formade näs, blev namnet på stället Varnäsängen Det är begripligt, klokt och mycket förståndigt. Bevisligt, en krumelur i bocklig taga av ett vatten, kallas för en vik. Enahanda på land kallas för ett näs. Det är utgången från människan själv, näsan och vad därur, var, rinner. Förkortningen tidigare : Varsänga ock nu Varnäs är detsamma. Namnet utjord, är lokalt, trakten någonting för oss , västra Östergötland, någonting begripligt. Det är ett stycke jord som äges utom, längre bort, på en annan plats än där ägaren bor. Det blir utjord och är i sin egen mening självständig. I skapelsens natur blev Vahrnsängen en sådan utjord. Efter händelsernas gång, tidernas stora utveckling och allas belåtenhet, i de gårdar, bönder, som så klokt anammade den blötvarig starrsängen, blev här en årlig återkommande storglädjens midsommars hopaslotte(r). Där gubbarna, hej sjå, höll om käringarna, pojkar om flickorna. Kärlek, frieri och våt om föttern hör ihop och blev grunden lagd uti denna midsommars starrslotte(r) till mångt lycklig äktenskap. Där starren för vatten ej på stället kunde torkas drogs den drypande av vatten upp på land med släpor, där mången skrattande, gemte våt i stjärten, satt, och åkte friskjuts på släplasset. Då starren var torr stackades den, delades och kördes. Det var den tiden det.

År 1764 kom en annan tid, då Vahrnsängen kom i laga skiftesdelning. Då var ock fick sin lott, utjord, blötmarker, att midsommars glädje starrslotter bäst ha ville. Se följande blad, karta, med 2 blad kartsbeskrivning, lyckats på villovägar få fatt på. De äro för mig, häri jag söker, värd 1000 kronor. Då jag fisk s dessa kartrasar var min glädje obeskrivlig. Jag lagade ihop det, tog avskrift och sedan tillställde nu varande ägaren till utjorden Varnäsängen, Emil Andersson i min mening bör ha den gamla kartan. Vi får även se den första bebyggelsen här i jorden Varnäs, Nybble och Utterstad. Vad sägs? men märk att det är år 1764.

(Här följer kartsnitt: Carta öfver utjorden Varnäsängen uti Vederstad socken, Gö rin gshärad, Vadstena län och Östergötland, författad år 1764 af undertecknad so Friedr. Vadman. I avskrift taget av Carl JOhan Stark den 12 sept. 1944,villa Brunnsvik Väderstad. + 2 sidor beskrivning.)

Som Varnäsängen kartan 1764 ser vi där Lit. A frälsehemmat 3/8 Carlebys utjord, På gränsen mot Vahlby kallat Näset, Sandmarken, för första gången bebyggt som ett torpställe till Carleby frälse. Huru länge där varit ett ställe kan gott fast slås till 1600-talet. Det är ju kartan helt bevisligt. Att där senare Varnäsbyggnader nu ligger fanns ej då, utan har långt senare tillkommit. Vi se här på utjorden Litt . C. Väderstads skattegård,på gränsen mot Blackstad, var ett i bebyggelse 1764 och tidigare, ett torpställe. Det vill säga på båda ställena var början till åker, markens uppodling. Givetvis var där, planen lätt förhöjning.

Vi ser även kartan det en gång märkliga rusthållet Nybble som då låg väster om ut vägen ned till det nu Nybble som kan kallas Nybble, det norra, vill dock föreskriva att före kartan tidigast var Nybble, här blott ett torpställe, som genom utbrytning i giftorätt från Väderstads skattegård, och intagor från Näsans blötmarker, blev liksom ett stordrygt hemman. Vilket senare kom i delning två gårdar. Vi ser även på kartan den förtida byn Utterstad i Appuna socken, då i två gårdar. som då låg närmast öster om nu varande väg, emellan nu varande två gårdar. Vilket laga skifte helt omändrat.

Vi ser Lit. F där Lundby norrgård hållt sig framme med en Vahnäs utjord. Har Lundby stakegård bättre skött sig här, utjord, som blivit i jordeboken nr 3 i laga skifte utbytt, bortglömd, i minnena död. Inget vet vart den var. Det skall jag säga, och även har bevisat i kapitel nr 3 Lundby, min Väderstad bok att stakegårdens utjord var här i blötmarkerna söder om Lundby norrgårds Vahrnsängs utjord. De sankmarker som i skiftesutbrytning å annan jord å annan plats kom till Lundby norrgård 4:4,7:32, nu ägare en Karl Albert Sundberg. Den stöter kant även med Litt. G. Vahrnsänga utjord, Väderstads skattegård. Den stötte även kant med sig självt söder till, där nu stora landsvägen är. Enahanda är det med Vistads fundersamma utjord, var var den egentligen? Och vem har tagit den? Ingen, blott, dumt prat, den är utbytt, precis på samma vis som Lundbys nämnt stakagård och ligger där också, väster om Lundbys nämnt stakegårds. Där den även stöter kant på norr mot Väderstads skattegårds Vahrnängs utjord jämväl även Nybbles och stora landsvägen. Det bör vi alla förstå: att en utjord aldyi har legat på ett berg eller kulle utan vanligast i ett kärr som här intill. Då jag även menat Nybble i ta, skött sig klokt i sankmarkerna däremot väster sida. Är jag förstådd? Vi ser Litt. E. Carlebytorps Vahrnsängs utjord, som förhistoriskt var ett Carleby torp benämnt. Carlebytorp har i sin självständighet tillkommit alldeles et samma som Nybble,båda i giftorätt på huvudgårdarnas bekostnad; Carleby och Väderstad skattegård. Carlebytorps Vahrnänga utjord stöter jag på i vallsen runt Varnäs jag menar. Den har nu nämntlikt alla de övriga i ägoutbyte och rågångsrätning en helt annan figur mot tidigare. Jag närapå tror att den gör mig en hel del besvär som dock är övervinnligt. Litt. D. Vahlby rusthåll Vahrnsängs utjord som numera ligger på söder om det egentliga Varnäs jag menar. Där Stora Vahlby för att komma dit har vägen Varnäs mark område på gränsen mot Nybble,även den får sina besvärligheter att övervinna. Litt. Litt. C. Blackstads rusthålls Vahrnsängs utjord har jag utförligt beskrivit i kapitel nr 2 min Väderstads bok. Denna utjord har i förtappelsen i senare tider dumt nog gått i 3/4 till en Utterstads gård i Appuna socken. och 1/4 blivit kvar till Blackstads ladugård,nu Öbergs. Lit. B till synes i 2 utjordars benämningar, Valla rusthålls Vahrnsängars utjordar som i sin mening är det egentliga Varnäs Inmed Lit. A Vahrnsängars utjord som var frälsehemmanet i Carleby och var redan 1764 sammanslaget till ett, och håller på kartbeskrivningen 1764 62 tunnland och 14 kappland

Men säger inom parentes å ny karta över 63 tunnland. Men vid mitt besök där stades den 10 september 1944 uppgav ägaren Emil Andersson att det var 64 tunnland. Huri detta mätes bliver det ju mera och mera i tunnland. Se kartbeskrivningen bladen 3 306 och 3307 sägs det att 1764 hade Blackstad 8 tunnland och 29 1/2 kpl Vahlby 11 tunnland och 28 1/3 kpl. Carlebytorp 23 tunnland och 25 1/3 kpl Lundby 11 tunnland och 28 2/3 kpl Väderstads skattegård 23 tunnland och 25 1/3 kpl Hela Vahrnsängen allt summa 142 tunnland och 23 1/2 kappland. Av nödiga vägar få till och från utjorden obehindrat färdas. Det vill säga vägen inom utjordarna.

Då vi ser på kartan 1764 och där bokstaven A frälsehemmanet i Carleby 3/8 mantal, lilla utjord, och bokstaven B Valla rusthåll n:o 99 Skeninge kompani 2 1/4 mantal 2 i mantal satt jord, å stora utjordar. Förstår vi att även på den tiden, den svagare fick vika för den starkare. Och Carlebys i Vahrnsängs utjord försvann i räkningen då Valla i Appuna blev den förhärskande. Om nu Valla gjorde sig behövliga betesmarker här, eller om torpstället Näs på gränsen mot Valby gjordes till en stor torps utjord förmäler inga säkra bevis varför vi kan tro båda delarna huru som helst. Storslaget, stugan Näset vid Vahrnsängan, var hör den första bebyggelse. Och tack för det . Huridant var det att leva då? Död och begravd i Väderstads kyrkogård, Väderstad by. Kan jag nu omtala hur jag fick fatt i dena dyrgrip, talande gamla karta. Den blev funnen bland en hel del pappersskräp, bland två andra värdefulla kartor, vilka jag skall komma med i avskrifter i kapitel 14 Vahlby, efter en Albert Johansson, tidigare ägare till Varnäsängen, då död, ihjälkörd, tillvaratagen och återlämnad av en släkting till Albert till nuvarande ägaren Emil Andersson som välvilligt gav mig den med de två andra kartorna nämnt, i lik som inget värda. Det var för honom och nu gården i laga rätt, men ej för mig och här kapitel nr 13 vad jag ritat och skrivit har. Senare då alla kartor omsorgsfullt lagats och återbäres. Något nordstreck, pilen på kartan fanns ej, det har jag kopierat ritat in. Övrigt på kan som bäcken kommer senare i benämningen vattenvägarna. Gives nu den 26 oktober 1944 ett stort tack till denna Vahrnsängskarta 1764 vad hon till oss levande människor sagt. Tack, tack kära du.

Vänder vi oss till en yngre karta år 1817 på ensamt vad som nu kallas Varnäsängen. eller förkortat Varnäs. Lit. A Carleby och Lit. B. Valla rusthåll tillsammans åberopat ny karta som bliver 1817 som säger något mer än 63 tunnland. Sanningen att säga utvisar inte 1817 års karta ännu någon bebyggelse i byggnader på den plats vad som nu kallas Varnäs varför vi gott kanfastslå att torpet Näset och Valla rusthåll i Appuna fortgick som föregående ännu några år i förberedelse på nybyggnader. Varför vi då kan beräkna ett Varnäs i nybyggand 1825 förlagt något öster om nu varande Varnäs, vad som i dag 1944 i är byggnader vid bäcken. I förändringen vattensjuka marker blötnäsa, torrlades marken, uppodlandet började att titta i dörren. God dag du. Om nu här min mening Appuna Valla hade en förvaltare, eller en arrendator spelat ju ingen roll, det gick mot tidigare som ingenting, nu nybygge och nyodling en tid av år som ett välskött lantbruk ska gå.

Ja det blev ett annat det i en så god jord, mulljord, växternas förruttnade rike Varnäs. Tills en vacker dag, högsommaren, ett torkår, O ve, ett rop hördes: elden är lös, som på en kort stund, till grunden brann ner. Svepte bort allt till en rykande kol och askhög. Lämnande kvar i byggnader endast ett brygghus som väster därom låg vid bäcken. Om vi nu här ställer frågan: Var det brandförsäkrat? Svar: knappast inte vad som av branden i brygghuset lämnats kvar, primitivt inreddes till bostad, ändå något i nödens tid. Vilket senare om och om igen

tillbyggdes och blev vad som ännu i dag är Varnäs mangårdsbyggnad. Därför har det i frågan Varnäs mangårdsbyggnat hon har. Med de många ingångarna, vinklarna och krypin åt alla håll. Lig, och i utseende ingenting. Det har mig sagts sedan länge att denne man, då branden, utblottad på allt blev så lätt att Varnäs att han flyttade därifrån. Här kommer nu en tid, Varnäs börja på nytt 1800-talets mitt och senare vad en gång förlorat var, blev svårt att återvinna. Vem och de som här sedan varit är jag inte mannen att reda ut, jag kommer blott med vad andra vet att berätta. På 1800-talets senare hälft något av åren, att till Varnäs kom en skåning Ebbesson som även blivit måg i Appuna, Valla och där fått både dotter och Varnäs. Tackar så mycket det duger det. Men huru det var med duga, är knapt vad jag vet, ej heller vare sig med medgång eller motgång, blev tiden med åren att även skåningen vände Varnäs ryggen, adjö med dig. Försålde härlighet och for sin väg. Jag gratulerar, den som dit kommer. Men min vän medmänniska, det var manner morgongryningen till något helt annat. Johan Albert Johansson, utsläktad i sina föräldrar från ett torp Skytthemmet under Lindekullen, Väderstads socken, ogift och i hela sitt liv slitet och arbetat och fått ihop lite pengar. Som dock givit honom en fördärvad rygg, svårighet för hela livet.

Albert som han vanligen kallades såsom ogift hade även med sig till Varnäs sina gamla föräldrar, där fadern först avled och sedan även modern. Albert visste sättet till att i denna Ukrainas jord få fram veteskördar och alla annan tung säd. Hade kunskap, hade tur och blev närapå rik. Var nöjd, trivdes han gott mycket gott i Varnäs, tills då föräldrarna dött, han blivit ensam, rik, .gammal och väl utsliten, försålde Varnäs 1923 eller 1924 till en hög i tankarna herr hemmansägare i Stora Vahlby här Väderstads socken Carl Svensson som även varit lantbrukare i mällangården Appuna socken och där före krigsåren kommit på hög nivå, då han inköpte Stora Valby, senare Varnäs, i ren storhetssinne, i företaget att vid Stora Valby uppbygga en elektrisk kraftstation. Byggde damm, dammfäste, som genom detta lade en hel del både av Stora Valby och Varnäs under vatten. Inköpte kraftanordningar, styrde och ställde som något säkert, han redan såg färdigt.

Kom efterkrigsåren, Svensson kom på obestånd, det gick åt dykeriet, allt avstannade. Varnäs försålde, Stora Valby försålde, företaget Elektriska kraften med all sin kostnad var värdelös, utkastade pengar. Förlorat, Svensson med sin familj fick gå därifrån. I betydande, i hjälp av andra tappade han inte modet, började om igen, uppbyggde lägenheten Vestberga här i Vallsbergsgatan, där han uppsatte slakteri, charkuteri som torghandlare, tills en dag 1930, Mjölby-Hästholmens järnväg, döden körde ihjäl honom vid Vistads utvägen, 57 år. Så var hane livs dagar slut. Olika brått här i världen.

Några ord om Albert Johansson: Albert medan han ännu var kvar i Varnäs, den sista tiden, byggde han sig en villa här i stationssamhället, kallad Bergsfrid, avsöndrad från Vallsbergs bockegård, där han trots välbärgad levde enstöringsliv, skötte sig själv och gick då och då för att köpa sig lite förnödenheter. Blev vid ett sådant tillfälle vid kvarnen här i Väderstad av en mjölk skjutsbil, Arvid Carlssons i Stortorp Rinna, ihjälkörd, 1938, 73 år gammal. Motsatt Svenssons bortgång genom tåget hade ju Albert fått några extra nådår att leva. Albert hade en broder C A Jarl, Skeby, tidigare livgrenadjär som straxt vid hemmet på blanka landsvägen blev ihjälkörd av personbil, på gravsten står: Äskad, saknad. Albert hade en syster. Dotterson, murare. 47 år boende i Mörby, Hogstad som genom hängning tog sitt liv. Vad skall man säga om detta .Ingenting, vi förstår det ej.

Nu vi där vi började i Varnäs, i nuvarande ägare Axel Emil Andersson, kallad Emil. I mantalslängden 1936 står det: Karleby två ängar. Det är rätt men inte mer än en är

bokstaven A. Den minsta i ängar räknat har sitt ursprung från Carleby Som Carleby menat får förstås från torpstället Näs som var den första stugubyggnad där. I en Väderstads sockens fyrklängd 1873 läses: ägaren till Valla i Appuna:2 skatteängar i Varnäsängen nr 3. Det bliver även rätt som jag skrivit och uppfattar det. Av nr 3 bliver dät, i att n:o 1 äng Carleby n:o 2 och 3 bokstaven B. 2 ängar till Valla i Appuna. D:o i en fyrk-talslängd 1876 står det: Gustaf Carlsson Valla, Appunasocken, 2 skatteängar i. Det bliver rätt det också, men här har Carleby utslagits och ägaren till Valla i Appuna nämnts. Vi äro nu dag av idag lördagen den 28 oktober 1944, en kall blåsig dag, i gamla friveckan. För min mening var att intervjua nuvarande ägaren Emil Andersson. Förlåt, men Stark liksom lite elak, Hör du Emil, mantalslängden för 1936 säger att är född i Blåviks socken, stämmer det? Jaha blev Emils svar. I vidimering att en plats som i fornkult kallas Trimplamon var hans fädernehem, där då syskonen utgått ifrån. Märk nu att Trimpel översätts till Tempel och Mon till allmänning. Alltså en hednisk offerplats där i allmänningen, därtill kommer att befolkningen var finnar. vilka i hedenhös intagit hela stora Småland, även skogsbygden här på mon, Blåvik. Ett liknande namn öster härom i Ekeby socken som Trimlaberget, vilket är samma namn från samma tid, en hednisk offerplats på berget. Båda platserna torde vara mindre enheter till en större gård, enär de som gårdar ej nämns i någon östgötadeskrivning.

Vid Trimplamon eller som det kanske uttalas med Trimplamon torde Emil fått fatt på sin kära hälft kvinna Elin, Augusta, blå i ögonen, som syskonbarn, kallat kusiner. Där även hon var född i Blåviks socken, å ett ställe om jag fått rätt? kallat Trollåsbygget. Vi hör här finskheten talar i gamla Blåvik. Från Trimplamon som lantbrukare, flyttade Emil till Stora Sandkullatorp i Rinna socken, därifrån till Kimme. I Rinnas mjuka dunsand vågade han på den 14 mars 1926, som hemmansägare den leriga Varnäsängen. En himmelvid skillnad på jorddmån emot vad han tidigare haft. Om det nu var kursen i Kimme, eller mannen, inte farligt till att försöka. Var här Varnäs platsen till veteskördar, från ingenting till välbärgad bonde, Där Varnäs hårdplöjda gullera puttar järnhästen, traktor och en kreatursbesättning på 4 hästar, 8 kor, 4 ungnöt, 9 svin och 100 höns. En hund, vilken i årlig skatt kostar 20 kronor. Å ändå är det inget annan än en utjord, 63 eller 64 tunnland. Det hela i öppen åker. Det var obegripligt.

Nu mina tankar går åter till Blåvik. Jag kan framtaga vad Blåvik själv sagt om i fårbeståndet. Då jag för ett tiotal år sedan gick fornforskare där för åtskilliga år sedan, kanske för länge sedan? Var en bonde som köpt sig en stor engelsk bagge, rasbagge, med brunt huvud och bruna ben. Genom denna rasbagge blev det en obegriplig förbättring av fåraveln. Men då alla i köp av baggar från denne, om och om igen, blev det inavel: det goda fåraset slog ihjäl sig självt. I oförmågan till det naturliga, till det onaturliga Det roar mig att nämna, ännu framtaga en Blåviks historia. För en 50 eller 60 år sedan, högsommaren kom till Trollåsbygget en Jerusalems skomakare på sin långa vandring från Vemmenhögs härad Skånetrakten, ja kanske ända ned mot kusten. Spritt naken i bara mässingen med hår och skägg böljande långt ner på ryggen och bröst. Bärande en knipa läster i en läderrem på ryggen. Usch vad det var otäckt. Utan allt vett. Talande till ingen. Bad inget om. Utan uppletande gamla djurben, böstande sönder dem till mjöl och åt. Kröp in genom en höglugg och sov under natten på höskullen i Trollås-bygget. Usch det var otäckt, för de förvetna barnen som i skålar bar ut mjölk och bröd till honom, vilket han ej tog emot. Det fick stå orört. Det har mig sagts att stolligon hette Achar Verus och erbjöd sig att smällkalla vintern naken i sjön där nere vid kusten för en mycke liten penning taga ett dopp för att avtvå världens synder. Det var Jerusalems skomakare på besök i Trollåsbygget i Blåvik.

Jag ska gå åter till Varnäs i Väderstad och skall då i fortsättningen nästföljande blad visa en avskrift en karta från 1817. Det Varnäs av i dag 1944.

1/ Renskrivarens (Freddie Hallberg) anm. I en tidningsartikel, tror det var DN, på 1980-talet, nämns en person som väl stämmer in på denne, i Skåne. Det var alltså inte den mytiske Ahasverus själv utan en person som s a s spelade hans roll.

Charta öfver utjorden, Varnäsängen i Väderstads s:n, Göstrings härad och Östergötland författad år 1817 för skiftesdelning skull af Jakob Schött, tillhörig chartan öfver utjorden Varnäsängen som blef författad 1817, stämpel 5 sch. " Avskrift § 3 år 1818 den 29 maj vid Göstrings häradsrätt uti Hogstad uppvisat och fastställt, betygar på häradsrättens vägnar Nils Bethen(?). I avskrift från originalet den 14 juli 1930 av C J Stark, Villa Andersborg, Väderstad. Från den kopierad den 11 sept. 1944 av Carl Johan Stark, villa Brunnsvik, Väderstad. (här följ er skiss av denna karta)

Som föregående blad, kartan 1817, det egentliga Varnäs menat, de 63 eller 64 tunnland och inget mer, där kartan inget vet om några byggnader, se föregående härom jag skrivit De byggnader av idag 1944, då jag sitter på mitt rum i villa Brunnsvik och ser ut i mitt stora 3 bågade fönster öster till, ser jag nordost mitt över gårderna, det om skrivna Varnäs. Du milde vilken ruka(?), vilken pannkaka i byggnader, motsett alla andra större ock mindre välbyggda gårdar runt om. Och ändå går det i taxeringsvärde 33 000 kronor vilket får förstås i övervägande är den goda vetejorden, som ensamt i sig självt, goda jord inte är allt, utan får tillskrivas ägaren lika mycket i gott förstånd att sköta den, som lokalt sin art och beskaffenhet. Vad jag såg häri vid mitt besök därstädes var att ägaren inriktad hela sin kraft på jordbruket, vilket då måste gå och gårdet också. Men jag såg också, förlåt min goda vän, att ingen vidare ordning fanns. Såsom det att jag såg höstvetet sådd på 3 ställen. Rotfrukter på två ställen, Härav kommer ju en oreda för de övriga sädessorten och grönfördret jämväl en tidsspill an uti arbetet, stängsel m m. Så att få någon indelning i skift räknat var otänkbart. Men vad gör det, Emil, ägaren till Varnäs, var mannen på rätt plats, vilket bevisar att den tid han varit där, han täckdikar djupgående nästan all åkerarial, byggt ny sädeslada, cementerat stall, svinhus och gödselstad. I grund stensatt den långa utvägen, som enligt vad han själv sade, ett arbete med åren som kan uppskattas till kronor 6000. Grusad och som sådan indelad 1937 för underhåll av dem det vederbör.

Varnäs själv, Karlebytorp och Lilla Valby. En lättnad i högre kultur. Hela utvägen från stora landsvägen till Varnäs 1 100 meter. Som från Varnäs utsträcker till Karlebytorps Varnäs utjord, med ytterligare 300 meter. Karlebytorps utjord som bliver utträngd ända bort till Blackstad. Varnäs utjord och går som nr 4 Varnäs, Ett förr och ett nu. För några år sedan blev Varnäs berikad med elektrisk kraft och belysning. Telefon som alla andra. Det ringer, hallå det är Varnäs. I uppfattningen, geografiskt ett Varnäs som lågt, är det inte lågt, det är husens låghet som gör detta. Därför har det inte, i fall med täckdikena varit svårt, det har bäcken vidare befördran farit iväg med. Då jag senare kommer till vattenvägarna jag kallar, skall jag bevisa någonting storslaget.

Har Varnäs en besvärlig utväg, så har de alla bekvämlighet i läge gårderna, hemma runt om byggnaderna. Visserligen kärleksfullt lerigt men ingen sten att köra omkull på. I vad som mäst av gårde givits är på öster mot Utterstad. Som också kallas Utterstadgårdet. Det på söder är bäckens gamla tillvaro, kringel kallad, som vattnets art i denna mjuka lera, fann roligt leka kringel. Det vill säga, den fåfång går lärer mycket ont. Bäckens var då vild, otam, men som

kultiverad tam, här rakgrävt ska du gå, blev det också så. Och bäckens lekplan uppodlades, där årets sockerbetor haft en ypperlig mylla. Det i gärde på sydväst och väst är ju på högplatån. Kommer så norr om bäcken gärde, har ingen låghet. Begripligt, all mark faller mot en bäck, i längtan med sitt lilla vatten, broderskap. Kärleksskap i förening samma väg, fallera fallera. Tåkerns ljuva famn. Källan grävd sedan länge. Med hjälp i anvisning av förhistoriskt, vattnets självt i surr vattensängen, därstädes för närmare mer än 12 000 år sedan. Då istidens boja gick i sin upplösning. Öster, kant i cement, ringar, givande vatten, i källa som aldrig kan uttorka. Detta visste en David Kall, boende i Villa Svalan stationssamhället Väderstad. Som en natt direkt bums stod på huvut i källan för att dö, dränka sig. Usch, fy, otäcken, var han så dummer, vrångbild, efterlämnade hustru med flera små barn, för socknen Väderstad, att taga reda på. Det kan tänkas vilken syn, för de som på morgonen tittade i sin källa, och fick se, ett par karlfötter, stå över vattnet upp, Usch, usch, stackare. Jämväl svårigheten i att draga upp självspillingen baklänges genom de trånga cementholkarna. Då så var gjort ramlade en rakkniv ur rockfickan, med förstört brunt vatten, färg av kläderna. Det var i Varnäs, under Carl Svenssons tid, då ägare till Stora Valby. Om jag nu bliver lite elak i Varnäs, må mig förlåtas, men som fornminnesvårdare kanske jag har lite rätt i vad som kommer. Då jag vid mitt besök därstädes den 28 oktober 1944 fick jag roligt se, ett gammalt drevhus, vid sidan söder om ladugården, med ett gammalt utan väggar, i dess mitt stående, ett antikens drevhjul med tråkugg. Däromkring huller om buller inkastade all utsliten kör och åkerredskap. Du milde i förbarmande, vilken reson, vilken ordning i att gömma allt skräp på ett sådant sätt. Begärligt såg jag på det i tråkugg gamla drevhjulet, men då jag var rädd för spöke gick jag min väg i orden: Det passar bra i Varnäs. För övrigt, muttrande sade jag: De människor som i god tro, på rätta platsen lade ladugården här, så nära bäcken, höjden, fick den bra fel, nej tacka vill jag där ladugården låg före branden, öster om trädgården, var rätt men inte här. Mera elak. Jag hörde även ägaren, liksom missnöjd sade: Att Varnäs utjord inget likutmäte fick. Det vill säga i årlig utsyning i allmänningen, i tron att det faller de gårdar som en gång tidigare ägt utjordar. Ånej min vän, utjordar, utmärken går i utdelning skogsprodukter till de i en gång tidigt satt jordemätare kallat hemmansdelar eller gårdtal. Men ej till det kallat utjord. De må se sig om, kanske de inte ens har fasta, lika med lagfart på den? Tidigare var naturligtvis ingen skatt på dem, som senare blivit och förorsakar missnöjet.

Emil Andersson i Varnäs, själv utsläktad från Blåviks socken, är en grovt byggd man, där jag såg på barnens typ, rundskallig, ej german. Med utstående ögon, så kallade kulögon. Enahanda kulögon, träffade jag på hos en släkting till Emil, även den från Blåviks socken, Bengt Andersson i Nybble Väderstad. Likheten följer, och går från fäderna i tredje och fjärde led och längre. Emil Andersson som medmänniska, har ett mycke ömt och gott hjärta. Godsint mot de fattiga, uppoffrande till mission, insamlingar och dylikt. Men en egendomlighet i att aldrig vare sig borta eller hemma taga av sig hatten, icke ens då han äter, därför kan han omöjligen vara med någonstan där sådant är laga förbjudet. Icke ens om natten ligger han barhuvad.

Då jag senast den 28 oktober 1944, i och för detta gjorde mitt besök där städes, blev jag inbjuden på middag och kaffe. Två av männen kom från betlandet, och en från ladugården, liksom ofrånkomligt, medhängande vad de arbetat med. Bonden Emil liksom ovetande, han själv med sin gamla fula hatt på huvut, i egen inbillning såsom det skulle så vara, han påstår att han inte tål att vara bar om huvudet. Vare sig värme eller köld. Huru som helst, hatten är ju hans, gärna för mig. Tål inte tron och nerverna torde det var ett inslag från Blåvik. Fädernet eller modernet, amen. Från min sida vad sanning är, erkännes i det att Emil Andersson i Varnäs bevisat mig all vänlighet, godsint i det att jag fått mången god bit av honom. Som

härmed hjertligt och uppriktigt skrives ett stort tack. Tack Emil Andersson. Jämväl mitt tack till fru Elin Andersson, dotter och övriga. Äldsta dottern har inte varit hemma, hon har sitt kall som sjuksyster i Alarp i Högby socken, äldsta sonen föd i Blåvik inte heller den hemma. Härmed centra kärnan slut. Följande vägväsendet i Varnäs. Villa Brunnsvik Väderstad, den 1 nov. 1944 Carl Johan Stark, Varnäs.:

I fornminnen, stenbrons eller järn säger inget. fornminnesvårdare Stark.

Varnäs i vägväsendet

Som i sin första mening, väg i hjuldon, var begripligt från Carleby och därunder lydan torpställen, Carlebys torp. Från stora landsvägen menat, vilken då icke alls såg ut som en landsväg, utan en stråkväg från Skeninge till i spets utgående på Kungsvägen kalla Eriksgatan strax bortom Östad, söder om Skeby här i Väderstad. Är det här nu först, Varnäs utväg det gäller, norr till. Se nästa blad, 33 38 som är ett kartblad, kopiering från 1864 en karta över Karlebytorps mark ägor, Varnäs utväg, från Stora landsvägen först laga rätt går över. Nu finns en äldre karta; 1810 Karlebytorp som visar precis det samma, varifrån den senare är tagen. Alltså från urminnes tider där gick vägen.

* Karlebytorp från en karta 1864 utan skala och nordstreck ej heller namn underskrift.

Kopierad här den 1 nov. 1944 av Carl Johan Stark, villa Brunnsvik, Väderstad. (Kartskiss här som visar Lilla Valby, Karlebytorp och vägen ner till Varnäsängen). Efter karta Karlebytorp, Varnäs i utväg, kommer en Vahlby 1803 karta i Varnäs utväg, över Vahlbys mark, ägor. Nu är det att märka att på den tiden, 1803 och tidigare, var här Vahlby bys utväg häråt Karlebytorp ställd, till landsvägen varför här båda utvägarna Vahlbys och Varnäs i spets gingo ihop. Vem tänker på det nu?

Se kartbladet 3340, nästa blad. Längre ner mot gränsen till Varnäs kom en väg från Vahlby kopplad till Varnäs och gingo allmännerligt i tramp till Utterstad till allfarvägen därstädes. Denna väg Utterstad i Appuna blev för några år sen av en jordsnål bonde i Utterstad upplöjd och lagd i åker med gårdet. Varför Varnäs i väg ditåt stängd, även närmast Utterstadgränsen lade igen en bit av denna väg, varför endast nu mera av denna märkliga väg finnes ett stycke inhemsk järdsväg.

(Här följer kartskiss "Från en Vahlby charta 1803 av Per Zetterstad, kopierad den 2 nov. 1944 av Carl Johan Stark, villa Brunnsvik, Väderstad.")

Denna väg: Varnäs-Utterstad finnes upptagen på Generalstabens kartblad varför en rad militärmotorcyklar en dag kom fräsande därfram, var i Grönköping, här skall vara en väg, och åkte i gårdet där vägen hade varit, anammat.

Även på Utterstadsvägen: strax öster om Varnäs byggnader, söder till, gick en väg, gammalt, till Karlebytorps Varnäs utjord. över den in i Blackstads Varnäs utjord, på Utterstads, Lilla Blackstad, Stockholmsvägen. Nu mera går vägen endast till Karlebytorps Varnäs utjord som är indelt i underhåll enär det ingen annan väg till utjorden finns. På Varnäs utväg, indelt i underhåll över Stora Vahlbys mark, gården öster om vägen till och från, får och skall köras mitt över Varnäs utväg. Om detta ej göres utan i mening av uppdelad skift, vägen tages i (här ritad skiss) bliver Stora Vahlby självskrivnen skyldig att taga del i underhållet. Har det beaktats? av Vahlby. Se ett tag på blad 3327. Varnäs egen karta i föregående. I vägar: hittar vi även en väg, väster del inom Varnäs över bäcken, söder till via Nybble, Stockholmsvägen, som sedan länge, det har inte häråt att göra, borttagen.

På Varnäs kartan 1817 söder gräns står det: Blackstads ägor härintill. Det är sant då som var

Blackstads Varnäs utjord, se blad kartan 3305. Nu är allt det Vahlbys Varnäs utjord, uti bättre fora av utbyte i utjordar väster om bäcken, då Blackstad fått sin Varnäs utjord öster om bäcken. I och med detta i ny karta, har Vahlby till sin utjord, en väg över Varnäs mark intill Nybble gränsen. Här bliver alltså en väg i riktning öster och väster inom Varnäs kopplad genomgående till Stora Vahlby på en gång tidigare kyrkvägen till Väderstads gamla kyrka, över Nybbles mark. Det är både nu och tidigare vägväsendet i Varnäs slut. Villa Brunnsvik, Väderstad den 3 nov. 1944. Carl Johan Stark.

Uppehåll med skrivningen till den 21 nov. 1944, då vattenvägen, det blå. Varnäs i vattenväg, så sent som år 1817.

Varnäs i vattenväg

Och närmast dag i dag är den 17 nov. vid ett besök därstädes ingen stor skillnad, det heter, det säger, se. och det var det Carl Johan Stark gjorde. Se näst följande, blad karta, som i sin mening naturen blev upplagd. Jag vill då först säga: att Varnäs inte har mer än en, säger en, vattenväg, genomgående. Det verkliga Varnäs jag menar, och skriver om, och det är bäcken. Vad där i infall är och utfall skall jag sena orda om i uppgåendet vallsen runt jag kallar. Vad jag nu storslaget skall framtaga är: Varnäs ingalunda det minsta i naturens under: se och läs. (Här följer kartsnitt:) "Charta över utjorden Varnäsängen i vattenvägar, år 1817, av Sam. Sehött. kopierad i tillägg den 21 nov. 1944, av Carl Johan Stark, villa Brunnsvik, Väderstad.")

Varnäs, alldagligt sägs: det är ett lerhål. Det är sant. Men inte behöver vi gå och traska där bäcken nu går. I mitt föregående har jag skrivit att Varnäs ligger högt. Det är även sant, fastlandet därstädes. För att börja i början, förflyttar vi oss tillbaka i tiderna för cirka 12 till 15000 år sedan, då sista istiden närmast gått i vatten. Söder om Varnäs, låglandet var ett enda böljande vatten, givet i fall norrtill. Klart, alla bäckar i sitt vatten går norrtill. Så även här, Varnäs, som då inget namn hade. Vad nu då? sade vattnets gång, förkörare, som med sin näsa körde emot någonting, vad högt var och stannade. Framåt låg eftertrycket på, omöjligt. Vad är det då? Jo det är Appunabacken som med sin knölkulle som i skrap sjöbotten tidigare lagt sig här, dämbord. Det var även sant, ty Appuna (som då inget namn hade), kullen går i snedvridning. I samhörighet högländet, Varnäs.

Slog vattnet sin makt, ett halt, i halv reträtt över lägsta bredd väster till och nerskar detta hinder. Se kartan, vilket var bredare än nu varande Svartåns breda vatten. Vilkens jordmassor medföljde det starkt gående vattnet till lugnaresänkor, som fyll, såsom Vahlby, Karleby och Hygnestad. Hur lång tid denna naturens storgrävare arbete tog, torde gått fort nog. Ty det skall vi förstå, att här var inget som sov om natten. Utan gick och gick, till sitt avtagande, slut på vatten, då nedkörningens nivå, botten stod i låghet lägre än vad vi nu ser, ty i senare årtusenden gjorde växternas rike sitt till i dy som fyll, födas leva och dö. Vilket i svarthet jord, är det vi nu ser. Vad som obönhörligt i muddringsarbete vederfors Varnäs i högländ, för att i vattnets villa komma fram, vederfors i samhörighet även Vahlby i by (som även det då inget namn ej heller hade). Enär högländet där mot Varnäs är sammanhängande ett stycke framåt väster till, där utskärningen i sin bredd går vida, mer än i Varnäs beroende på det höga vattenstånd som nu där låglandet väst-nord blivit, synnerligt(?) då Tåkerns vattenhöjd som överfyll stod ända Valby hit.

I lugnare tider, då storvattnet farit sin kos, kom blott vår och regnflöde vatten, vilket sin art element följde storvattnets brutna väg botten i miniatyr som en

liten bäck vilken aldrig haft brått, utan som vild hedning tanklöst tagit vägen krokodil hur som helst. Precis som vi på kartbladet ser eller mycket värre, det vill säga att på 100 år på denna breda botten är krökarna i ett helt annat, större eller mindre, se nästa blad skiss.

(Här skiss av bäcken, skala 1:4000) I vad som sant är, elementet vattnet det blå, som säger den fåfång går lärer mycket ont. Villa Brunnsvik Väderstad den 25 nov. 1944. Carl Johan Stark, fornforskare. Se även nästa blad, karta, vattensjuka marker varefter i sin verklighet som det nu uppodlat är.

(Här följer skiss : 'Vattensjuka marker...Varnäsängen, Utterstad, Blaokstad, Lundby Vistad m.f. C A .Sylvan 1904, Stockholm 1907, kopierad 1939, Carl Johan stark den 30 mars,villa Andersborg, Väderstad.

Enligt karta jord som lyder, här i avskrift "Förslag till upptagande av avloppsgravar, för vattensjuka marker till utjorden Varnäsängen, samt hemman Nybble, Väderstad, Vistad, Lundby, Blackstad, Vallsberg och Utterstad. I Väderstads och Appuna socknar Östergötlands län, upprättat vid laga syn år 1904 af C A Sylvan, statens lantbruksingenjör. Genom Kungl. Maj:ts nådiga beslut den 31 maj 1907 fastställd till efterrättelse vid arbetets utförande med villkor att odling verkställer utom af de i förslaget angifna ägofigurer över af fig. 41. Å kungl. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vägnar P A Hedenblad, V E Sillenbergs. Likheten med original .förslaget intygas ex officio C A Syltan. " I Avskrift den 16 april 1939 Carl Johan Stark.)

Varnäsängen, senare kallat Varnäs. I vattenväg, jag sökt göra mig förstådd, är lågbotten vad som kallas kringel, i krokodils bäcks drömmande gång, hans kärast lekplats, varav följderna bliver detta resultat: stortoking. Det är inte, en tid i storvattnets gång, rusande utan i senare lugnare tider, krokheten, vilket uti allt är stora naturens dragna linje, land, hav och bäckar. På alla mina vandringar, i Vår Herre hage, naturen där jag påträffat ett orört ställe, hedenhös, å vad jag blivit glad, Hem , hem, min kära plats. Hed, hedning, men då människan med sin kult, kultivisering för brödet, livet och möjlighet gjort om det, nöjes jag tacksamt med det i tack. I tanken, ordet, ett förr och ett nu. Varnäs, jag här i beskrivning menat, är enahanda på denna Väderstads slättbygda Stillhavsbotten, vilket i sitt vildast avs slet kvarnas finaste damm, mjöl av all evighets artssönderfrusna berg. Efter sin sammanblandning med vattnet, här Stillhavsbotten, sjunkit till ett gult lager, kallat östgötalera. Alldeles som en viss del lera i en lertunna med vatten bliver upprörd till lervatten, men efter att upphöra röra i tunnan leran som tyngre sjunker på tunnans botten till vad den tidigare varit, sin art, ett lager.

På Stillhavsbotten, lägst där ett vatten sökt sig fram/kom skapelsen växternas rike, födas, leva och dö, vara dö, kom förruttnelsen, avarten dymull, under årtusendenas lopp, med sitt ler lager dymull på leran, lager på lager. a och dy. På dess laget genom vattnet upplöses leran till en blöt välling, med dyn som nu i bäck, krokgång(?), spelar, här skall bliva roligt. I det att vattnet,

med sig gång, ständigt, kör emot ytterkantens krök i underminering. åter och åter gnager och gnager, i förstörelsens makt, att kröken bliver allt större och större, allt krokigare och krokigare. Tills vad den blivit av människokrypen kallade för kringel. Se kartskissen blad 3348. Så utskäres kringel vid kringel tills genomgående område lågland som kan genomskäras är gjort, då åter vid första kant påbörjas som tidigare. Här kan man ju säga att Herrens kvarnar mala sakta.

Likt här Varnäs, är samma material botten, lågsänkan som bäcken går, i Vallsberg, Väderstad by, kallat Vessmet, Mjölskäppan och Surbo. Nybble södra och norra, del kant Vistad. Del

kant Lundby, Väderstads skattegårds Varnäsängs utjord. Blacksfads Varnängs utjord, Karlebytorps Varnäsängs utjord. Vahlsby Varnäsängs utjord, Vahlby isjälv där bäcken går fram. Carleby där bäcken går fram med Hygnestad. Så nog har Väderstads socken av denna sort att bjuda på. För att vara lite elak, skall vi fråga Varnäs: Hör du var kommer din bäck ifrån i upprinnelse? Så bliver nog svaret säkrast: Vem vet det? Tackar så mycket, det duger av en tvåfoting i gummistövlar, leriga, otillfredsställande.

Då frågar vi bäcken själv. Hör du blåöga, bäck här i Varnäs, var kommer du i upprinnelse ifrån. Bäcken svarade: Haha, dumma människor, från legio i regndroppar. Tackar så mycket blåöga, men vet du vad Carl Johan Stark säger? Nähä, lever han än? Jaadå, och han skriver: Varnäs i bäck, sin ursprunglighet kommer omfattande i mångahanda söder ifrån. Först då, ett vatten, kallat bäck från Lilla Blackstad, Lundby med sin ursprunglighet från sjön Svarten, som inget infall har, blott utfall. Med i vattenväg till Varnäs hopsamlade i legio, en myckenhet i regndroppar. Ett vatten från Vistad i stordike gränsen mot Nybble närmast regn och vårflöde, vatten kallat droppar i täckdiken, med en upprinnelse i Lundby, kallad Norka, ett blöthål i gammal by, källhåll. Norka är ett spankst inslag, latin.

Ett vatten från Nybble i krymmelureernas väg: väster kant, Väderstad i by, vid ett svarthål, även det kallat Norka, nu urdikat och uppodlat. Därefter tokroligt in i Vi stad by, område i armbågekrök mot kanten Lundby, så mot väster igen i uppgående gränsen mot Ryd där i givet fall i uppdämning tidigast en enfota vattenkvarn våretid mullrande stått. Söder om kvarnen upp mot i Vistadskogarna väster om torpstugan Nötariket, öster om Abbetorp, i upprinnelse från en i sitt slag hälsobrunnskälla i Rinna by, en bit söder om stället Nötariket. Det kan även sägas att i denna vattenbäck tillstöter i gren, vid Väderstad i by Norkan, ett vatten från Abbetorp, givet från sin sluttning häråt i regn och vårflöde, vatten, droppar även kallat. Ett vatten i Vallsbergs storgård kallat Vallsbergs bäcken, som i given rinnande, passerar Vallsbergs storgård, söder upp till ett fall, där i dammbord, dammfäste, tidigare en sin tid rätt så betydande kvarn stod. Vallsbergs kvarn, i uppdämning hel Storgården mosse, i gammal beskrivning kallad sjö, söder om storgårdens sandhåla, vattenflödet i en ränniling kommer österifrån via Väderstads skogarna ända bort till Väderstads prästegårdens skogen där den tager en vändning söder in i mossarna till gården Rinna skrivaregård, förbi Mossatorpen och bort till ett avgrunds svarthål i en mosse, strax intill landsvägen från Ljungstorpskorset till Rinna kyrka. Varifrån avgrundhålet vattnet kan räkna sin upprinnelse. Med sammankoppling i gren i storgårds mosse söder om sandhålan, där ett i rinnande vatten högst märkligt kommer kokande upp i ett hål grovt som en armsled i Åsabackens fot. I Hårt tryck med underjordisk makter från Rinna. Åsabacken ligger i norr och söder i Storgårdens skog. I kant söder till mot Rinna gränsen. Vidare kommer ett mindre vatten i tillstötning i storgårdens kärr söder om grusgropen från Vallsberg skattegårds skog, öster kant över stället Nyhems ägor ned i kärret. Och vidare för att inget glömma, ett vatten i sammankoppling i storgårdens odlade mosse och åker norr om gamla kvarnen i 3-gren från Väderstads by område, ett från Kotullen, herrgårdens skog, ett från Svaneheden norra ända, Abbetorpa utvägen. Och ett från en upprinna värmsel lika med källa till Berget, prästgårdens torpställe.

Så nog borde Varnäs i bäcken få vatten i myckenhet, skämtsamt menat, trots småheten från de många i bäckar givande. Så till sist ett större vatten bäcken, stora stråket, till vilken alla berörda småbäckar sitt vatten giver, i förening och tillökning Varnäs. Och ses och uppfattas av allmänheten som Bäcken och inget mer, som laglydigt fall och givet vatten, följer naturens anvisade lägsta nivå, mark i yta med sin upprinnelse i utfall från sjön Kolsjön uti Kolsjömarken Lysings härad. En sjö, dyhåla, likt sjön Svarten i Rinna. Likt en resallvar(?)

med utfall, icke infall, varifrån utfallet som vattenväg passerar Åsby Mader. Sällarhems mossar, Lindkullen, gränsen emellan Västra Torpa och Storlyckan, Skebyskogarna där en strid uppstår, av det blå vattnet, i förvillelseskärr, att vattnet delar sig i två bäckar, en gående rakt fra till Haddestad, Vallby i Svanshals, Tåkerns ljuva famn. Då den andra för att betjäna människorna å annat håll går öster till vidare Skeby, Östad, Bosgård, Vallsberg, Nybb och sist Varnäs . Håhåjaja. , nu äro vi där. Men var är Tåkerns ljuva famn och broderskapet andra bäcken? Kära du vän blåöga , bäck, var inte orolig, det går alldeles utmärkt att träffa dem. Följ härifrån Varnäs, de tusende kringlars krökar, genom Vahlby Carleby och sist Hygnestad. Faller du mitt i famnen på Tåkern. Broderskapet andra bäcken hittar du väl alltid, om ej förr så Vetterns klara bölja.

Härmed Varnäs i vattenvägar slut. Vi träffas åter i Valby. Villa Brunnsvik, Väderstad den 27 nov. 1944, Carl Johan Stark. Följande något om fornminnen, stenxor, brons och järn/ej funna i Varnäs.

Varnäs i fornhistoriskt

Stenåldern, bronsåldern och järnåldern. Kulturellt, spår av våra första människor, finnes inget, inget alls. Inte ens ett föremål upphittat på dess marker, som av dess första människor boende runt omkring på höjderna blivit tappade i dess blötmarker, under dess pilbågejakt och fisketurer. För dessa våra förhistoriska människor var allt så Varnäs området ett fy faligheten. Vilket bevisar att då inte ens ett fiskredskap i sten, flinta eller pilbågespetsskonning, under uppodlingen i åkern blivit funnet, inget där heller blivit tappat, vilken vanligen är fallet, såsom i Hygnestad, lågmarker, djupt nere i jorden såsom stenxor, flintknivar och dolkat, vilka alla oberäknat, lång i synen blivit tappade i vattnet och drunknat i dysmörjan och nutiden plöjda upp. I Vallsbergs gatugård på gränsen mot Vahlby har flera pilspetsar av järn upplöjts, vilket här vattenmarkerna varit sjöfågeljakt med pilbåge.

En av dessa pilskonningar finnes i vårt Väderstads museum. Så nära som vid Appunakyrkby, Orregården, har upphittats stenxor, därav en båtformig stridsyxa, med avslagen hammare, med skafthålsyxa, vilka alla stenföremål uppenbart här högmarken legat i forngravar. Bevisligen stenålderskultur sedan 2500 till 1800 år före Kristus, Det bliver ju då spår efter människor sedan minst 4000 år. Vad säger Varnäs om dej? vid Sockendal har stenxor upphittats. Här endast närmast Varnäsängens blötmarker bevis nog för vad jag åberopat. Varnäs utslagen, slut. *Villa Brunnsvik den 27 nov. 1944. Carl Johan Stark, fornminnesvårdare.*

Kära vän Varnäsa. Tiden försvinner i hast som en dröm. Det är nu länge sedan jag skrev något ord om Varnäs, daterat den 27 nov. 1944. Idag är den 26 januari år 1945, för månader sedan, och så var det min mening att jag skulle få Vahrnsängen, kap. nr 13 färdigt år 1944. Det går så för oss människor, glad ändå. Carl Johan Stark, 73 år om jag lever till den 27 aug. 1945. Nu är jag igång och tack för det. Det är nu min mening att taga Varnäs valsen runt, sedan slut. Men som alla vet att vi nu världen lever i förbannelsen det sjätte krigsåret, skall jag nu som mellanstick, närsluta några tidningsblad, se och läs, tysken, den illa gör han illa far. Dödens barfotalavs. Ingen människodjävul har gjort så mycket ont som dektaturen Tyskland. Ett ve i legio, dess straff. Så kommer 10 tidningsblad, läs, läs. Vidare kommer några tidningsurklipp. Såsom se rikskansler Hitler. Hahaha, arma ditatur, har du fått det bra du. Dumbom. Och en hälsning från Väderstad kyrkliga syförening.

Där även jag Stark fick i julgåva kronor 5 och i flera år tidigare. Tack, tack kära vänner. Ehuru ensam, ej ensam. Skrivs i dag den 26 januari 1945, *Carl Johan Stark, villa Brunnsvik.*

(Här följer urklipp ur Östgötabygdens tidning Skenninge 10.1.1945, Ransoneringskalender , i d:o 2.1.1945. och urklipp om "en hel kyrka av salt" i d:o 10.1.1945 Samt två urklipp i d:o 12.1.1945 och 29.12.1944 om kyrkliga syföreningen m m.)

Varnäsängen, (Vallsen runt)

Vallsen går, i rykandesnö, 10 grader kallt, den 28 januari 1945, Carladagen. Ja det förstås, jag sitter hemma på mitt rum i villa Brunnsvik, rummet på öster, och nordost, ser Varnäs. Det har hela tiden varit min mening att göra en resa till, jag menar att gå runt Varnäs, i och för vad jag kallar vallsen runt, men denna Hermes snö och vinter är det mig omöjligt, det får förlåv att gå ändå, jag måste ha ett slut kapitel n:o 13, Varnäs. Se nästa blad, utgångspunkten, sockengränsknuten pilen. Jag går rättssols, och kommer så hit igen. Amen, då slut. Under gången vidröres båda sidorna, men märk att jag går på Varnäs mark.

(Här följer kartsbild enligt 1817 års karta av Schött. kopierad den 27 nov 1944) Som föregående blad, kartan, knuten, pilen, vinkeln här träffar Varnäs i ägor gräns utsocknes, som är Appuna i by Utterstad, som i sin grundmening namn torde fått det som att ligga utterst, från Appuna kyrkby menat. I Nykils socken finns ett namn med Utterstorp, vilket i sin mening har samma tid, fast det kommer med torp efter. Som Appuna socken har Utterstad behagat vinka mot Varnäs i gräns mot norr, där Vahlby möts på väster, och inte fått gå längre. Här norr, Utterstads i by är det nu efter skiftet i gård kallat herrgården som storstilat har sina ägor, i gärde, i sluttning givande sitt vatten i täckdike, liksom Valby in i Varnäs. Som lokalt i fall, sin art blåöga i vatten, tvingats ner till bäcken på söder, Varnäs i genomgående. Det är detta vatten, om än blygesamt, som en gång tidigast givit uppfattningen till att blötnäsan Varnäsängen fått sina utvidgningar så långt här på norr, som nu i senare tider torrläggning ingen verkar oförståeligt. Vid mitt besök därstädes Varnäs nordöstra hörnet, senhösten 1944 hade ägaren Emil Andersson i den goda myllan jord, först sommaren 1944 taget en i grönfoder klöverskörd. Sedan senhösten, en i fröklöver andra skörd, vilket dock misstänkt för mig såg mörkt ut, vilket i hässjor ännu närapå vinter stod svartnande ute. Huru resultatet blev? Tror jag inte att Emil Andersson gör om det mer. Den goda jorden hjälper inte i skördar då det bara växer men ej torkar. Tack, knut, vinkel, förflyttar vi oss till spetsvinkel där vi trampar gränsen Utterstad på öster, här spetsvinkeln en bit på öster fortsätter herrgårdens ägor, vilket är bröderna Erikssons. Tank för senast vänner. Då jag våren 1943 skrev om Lundby som på norr stötte gräns mot Utterstad gjorde jag i trängande skäl ett besök hos eder, rörande ett se UtterstadS karta. Vilket jag välvilligt fick. Tack, tack, ni voro människor i hög bildning. Heders Eriksöner med fru. Senare i sällskapet, gräns kommer en annan Utterstads bonde, omplanterat hit på Utterstad, för mig 1943, jag minnes obehaget, såret är läkt även förlåtet. Tyst härmed men läs Lundby, håhåjaja. På en gammal charta år 1764 jag lyckats komma om, se följande blad Vahrnsänga, står jag Carl Johan Stark vid spetsvinkeln och blåögd och kikar mot söder. Vad är det, står det i Luthers lilla katekes? Och i sanning här Vahrnsängen, ohartan kan man fråga. Att just härifrån spetsvinkeln söder, ända bort till Lundby bys verkliga ägor möter. I en där lindrig spetsvinkel, Vahrnsängen slut. Vilken omfattande areal i utjordar, blötnäsa här tidigast ratas som fast bebyggelse, vilket det också uppenbart varit, allas frihet ta, allmänning, Mon.

(Här följer kartsbild *Karta öfver utjorden Vahrnsängen uti Vederstad socken,

"Göstrings härad, Vadstena län, Östergötland författad åhr 1764 af Friedr. Vadman" I sin mening föregående blad chartan är det Carlebytorps Vahnäs utjord jag vill fram, se inramningen med röd färg, litt. E. I sin första ursprung, nu senare har den en utbytt annan fason, vilket jag omgående kommer till. Jag står ännu vid spetsvinkeln på det vanliga, menat Varnäs nordost. Där strax mot söder glädjande i hög kultur, en elektrisk ledning gick fram. Vad sägs? Ljus och kraft. Ett förr och ettnu. Jag sade glädjande, men förlåt, jag såg och blev arg med. Här har gammalt över gränsen gått en allfartsväg. Enligt generalstabens kartblad, som skamligt blivit borttagen. I ord, ett ve för den skyldige på domens stora dag. Nog kunde vettigt detta vackra väggors på Utterstadsidan fått i minnen varit. Vidare så långt Utterstad i gården på söder. Var tidigare en Åhlström, bonde, storsupare, senare en Andersson, nu en Johansson. I gård ägor, så långt det vanliga Varnäs i gräns räcker, för att fortsä ta i gräns på öster, så långt, utjordar i Vahrnsängar räcker. Utterstad i jordens mening, denna gårds rikedom, är den bästa vetejord Ostergyllen kan uppvisa. Och tackar jag nu som naturmänniska, i ett se, naturens skapelse i denna givmildhet. Solidariskt för oss alla. vad vi behöver. Tack, tack.

Och tack kära Appuna för sällskapet det korta bit i gräns det vanliga Varnäs möter. och lämnar jag som minnesord frågan vad som i grundmeningen namn heter det Appuna för? Funna upp. Tänk på Karlebytorps långa backe eller lid. Stigningen, punna upp. Till Varnäs ägare, såg jag och vill säga: Att jorden det hela, väl häfvdad, men här jag ännu står i tramp på öster, gården i södra hälft, i senhösten jag gick där belåtet fram. Väl plöjt, väl plöjt. Tänk om alla bönder brukade sin jord så väl.

Varnäs i gräns på öster mot Utterstad i Appuna har aldrig blivit rätad, utan bibehåller vad krokigt är. Vilket beror på att dessa Vahrnsängars utjordar Litt. A och Littb alldrig, alldrig, i utbyte blivit omformad, utan orubbat ligger kvar, sin förhistoriskt givna plats och form, visserligen har det sagts mig, att en ny karta skall Vahrnsängs utjord i annan form och plats. Likaså Väderstad skattegård, Lundby finnasmnen ligger i Stora Valby. Detta förstår jag så väl, då stora Valby fått siii norrgård, Blaokstad, kallat herrgården, 3/4 därav försålt till Utterstad i Appuna. och Karlebytorp i Appuna socken. Är vi nu där Appuna slut. Det vanliga Varnäs mot söder slut, väl i långstrecket mot väster, och där vinkeln sydost stöter emot utjorden Vahrnsängen till Karlebytorp. Se kartbladet. 3344, och se även nästa kartblad fran enkarta 1810, med påföljande blad i kartbeskrivning. Den förra kartan i det hela, den senare ensamt.

(Här följer kartsnitt: "Charta öfver en utjord Carlebytorps Varnsängs utjord 1810, afmätt vid storskiftet af E. Pehr Zetterstadt" i avskrift den 28 dee. 1944 av Carl Johan Stark, villa Brunnsvik, Väderstad) (Därefter följer: "Beskrivning till chartan öfver Carlebytorp uti Gästrings härad och Appuna socken år 1810"):

Utgjorden Varnsängen: uppodlad åker af skarp lerjord till 3 1/2 korns åring i medeltal äng: något dældig, men mest mager mossbelupen starrvall, kan anses giva stäggvalls hö, 6 lass.

Innehåller: beteshage : af tufvig jämländig måsslupen hårdvall af medelmåttigt bete.

Beteshage: af tufvig jämländig vall, någorlunda bete, är samfällt. Åker 3 tid, 21 kpl, 3 tid, 21 kpl, 7 tid, 10 kpl. Äng: 4 tid, 2 kpl, 3 tld 12 pr IA 7 tld, 14 kpl. Beteshagar: 4+4, 4+6, 8+10, 3+13, 3+13, 6+26 d:o.

Som tidigare då jag, dag den 4 sept. 1932 påbörjade detta jättearbete, i att gå runt Väderstads socken gräns, kom jag nämnda dag Varnäs hit och traskade, den djupa bäcks botten, där inte en enda droppe vatten fanns, utan stora och djupa sprickor, istället, vilket Herrans torkår. I år, höst 1944 då jag åter kom tillbaka för att enligt detta göra det färdigt, var det ett Herrans

sådant våtar att bäck och låga ställen stod på råk med vatten. Jag kom nu år 1944 inte över bäcken någon stans, utan måste uppsöka stora bron över bäcken väster om Varnäs, eller i nåder på en spång mitt för Varnäs stugubyggnad. Så olika år, naturen utdelar sina nådegåvor i vad vatten är. Då jag år 1932 kom och uppgick gräns, Varnäs mot Appuna följde jag generalstabens kartblad som förlagt Karlebytorps Varnäs utjord inmed Appuna fel. Se nästa blad kartlapp, så är det upplagt, fel.

(Här följer kartsnitt:)

Då jag år 1944 hösten 12 år senare och 12 år äldre, grå i huvudet, 72 år gammal och fått lite vett, återkom. Gick jag efter Väderstads sockens mantalslängd för 1936, den sade mig: Karleby äng, jordnummer 4. I Varnäsängen, i brukningsdelar 4:2, 4:3. Ägare Viktor Andersson. Se skattegården nr 9. Som säger Karleby kl. skattegård nr 9, 9:3, 9:4 (en gång i hela mantal 1 hemman). Här n:r 9,3/8, 3/8.

Lika med 3/4 mantal ägare och brukare hemmsnägare Viktor Andersson i Karlebytorp, Appuna socken. tackar så mycket, mantalslängd 1936. Det var mycket det. Men vilken klok man skall och kan förstå detta.? Vad den famlar efter är, gammalt att Karlebytorp både uti sig självt och ett Varnäs utjord är Carleby i Väderstads socken ihop Appuna. Enligt Väderstads socken mantalslängd år 1936/låt oss nu förstå: Att den, Carleby skattegårdarna med Varnäs utjordar som oförlåtligt i ägo kommit till Karlebytorps i Appuna socken. Är Väderstad och skattas dit. Där är allt. Carlebytorp, syndaren, som gått sina egna vägar, och där det låter bäst, till Appuna si, si, det blir bra, bra det. Det är också allt. Om jag får leva och hava hälla lovar jag högtideligen att vi Karlebytorp om något år träffas i Carleby bys kap 1, min Väderstad bok. På en gammal Varnäsängens charta år 1764 säger chartbeskrivningen att Carlebytorp har utjordsdelen Litt. E. Det är ju enligt kartan rätt. Men huru kan bokstaven E bliva jordnummer 4 som mantalslängden 1936 säger?

Som föregående på kartlappen 3 391 har jag sökt att visa huru generalstabskartans kartblad uppfattat Karlebytorp Varnäs utjord höra till Appuna socken. De menar fel, fel. I näst följande blad, kartlapp skall jag försöka visa vart här Karlebytorp Varnäs utjord hör och i skatt går. Som är Väderstad. På grund av den gamla synd att Karlebytorp omfattades kyrkligt till Appuna. Kan här mänskligt ej bliva rätt, varför här även jag Carl Johan Stark icke otänkbart även har fel. Då jag ingen gång talt vid ägaren, vet jag ej om utjorden går som fast egendom, lagfart i bevis. I och med nästa kartlapp därmed sådana min möda slut. Jag har slitit mycket ont med denna Varnäs.

(Här följer kartsnitt: Varnäsängens gräns mot Appuna/Utterstad.) Enligt de gamla kartorna innehåller Karlebytorps Varnäs utjord mer än 29 tunnland, huru mycket den nya Blackstad fått enahanda,

Och söder om den, Lundby norrgårdarna enahanda. Okh därmed blötnäsor i utjordar på öster slut. Betyggande som väg till sin utjord, har Karlebytorp en förtida gammal färdeväg, öster om det egentliga Varnäs trädgård, söder till rakt på utjorden. Vägen gick sedan in på nu Blackstads utjord, Lundbys utjord, på Utterstads utväik över bron vid Lilla Blackstad. Över Stockholmsvägen fram till Lundby i gammal tid öster om sjön Svarten, Rinna kyrkby, vad sägs. Huru kan du Kalle veta det?

Det vanliga Varnäs, vallsen går runt runt. Jag står nu säkert, på mark, vad hela tiden, min penna menat i ord. Kapitel nr 13 Varnäs kallat. Vid söderns långsida, rätt som ett snöre.

Inhemska sockengräns, i svårigheten att släppa Karlebytorp som så envist retat mig. Och ser: vad ser: Jo sommars skörd var höstvetete, tröskat på platsen, där halmen lämnats kvar, omfattande i en anskrämligt ful halmhög.

Med bynke, och löshalm vida omkring. Som i sin mening antagligt skulle bliva

en halmdös, enär stakar för dess storlek var utmarkerad. Det var bemärkande åkerarea en öster till, väster till, med låghet av bäcken, går frodigt bete. Det hela verkade för mig beklämmande, med frågan. Måne det är en arrendator på gården? Vilket det också var. tack och adjö. Utjorden, ett se över gränsen. Slut.

Kära vän Varnäs, menar du vad du nu skriver, Kalle. ? Ja, ja, visst, medmänniska. Efter oväder låter Gud solen skina, står det skrivet. Vänder jag näsan nu mot norr (Obs.. jag menar min egen näsa) och belåtet ser på Emil Anderssons vackra gärde öster om trädgården, förtjusande, med sin lagom mjuka sluttning mot solen och bäcken. Där jag såg vårens sådd, klöverns plantor. Trampar jag inhemska gränsen vidare och ko mitt för Varnäs byggnader, där en blåögd fru Andersson stod och vinkade

- god middag, Stark, jag har kaffekokaren varm, Tack men jag kom inte över bäcken, som gick råkad full med vatten. Då jag knappast ingen gång nämnt trädgården som i betydelse, får jag här ifrån sett säga att den är tillfredställande. Med fruktträd, äldre och yngre, med bärbuskar, och även andra vägande träd. Roligt, tack. Och det, gränsen, söderns raka streck, vad fann jag? Jo då jag, tacknämligt, lämnat Karlebytorp i Varnäs utjord, stod en annan vid utbytes klädnad och vinkade sitt sällskap. Stark, får jag lov? Tack, just så jag vill, men enligt gammalt 1764 såg du inte ut så där. Se kartblad 3305. Då lit. D. Vahlby rusthåll 1/2 mantal i utjord 11 tunnland och 28 2/3 kappland

Huru mycket det nu nya kartan uppkommit till vet jag ej nu, sak samma, vi träffas någon gång i sommar och då får vi väl ordna om piet, men för övrigt ett tunnland yta förr och nu är väl enahanda?

Det egentliga Varnäs jag menar i karta 1817 säger i sin gräns här på söder/att här var Blackstads i Varnäs utjord.. Det är rätt, så var det. Det är Valby uti ny karta som förändrat saken, i att Vahlby bekvämt i nya delningen fått sin utjord helt väster om bäcken. och Blackstad med Lundby helt fått sina utjordar på öster om bäcken. Efter Vahlby utjord kommer, söder om denna, även Väderstads skattegård med sin Varnäsängs utjord, i nya delningen helt på väster. Uti ny tid delning är: 2 Varnäsängs utjordar på väster, 3 på öster om bäcken, och det vanliga Varnäs kallat på är orubbat, det vill säga bebyggt. Ingen i ordet utjord menat har fått det så bekväm som Vahlby, lokalt även menat där kartbeskrivningen 1764 säger: av nödiga vägar få till som ifrån utjordarna obehindrat färdas. Blott sådär knappt 300 alnar på det vanliga Varnäs, intill gräns Nybble norra. Och ingen har fått det så vrängt, ogörligt som Väderstads skattegårds . Lundby till sig självt stöter kant Blackstad, illa gå an. Karlebytorp, lokalt, till och från, obehindat väg i underhåll. Vahlby utjord var hösten 1944 av traktor plöjt. Tack för sällskapet, i återseende. Varnäs. Jag traskar ännu söders raka gräns och söder gärde om bäcken. Där svartens lågland närmast bäcken, kringel, på sin tid, bäckens givna vatten gick vild, nu tam. Gick Emil Andersson mjukt och tog upp sina sockerbetor. Ansenligt stycke i skift, god skörd, solidariskt, socker. Gott det är vad vi alla behöver. Fick korna mumsa

blasterna. Tack Emil, du är med din tid. Trampar jag vidare -väster till där gårderna går i hård vall, stigande/lik som Varnäs i högländ, plåtå med utsikt.

Seende mot norr, ,där nere lägsta nivå, i fall, blå bekymmerslös, går bäcken, däröver i en bro, går nutidens tvåfotingar människor, liksom tidigare, ty här, just här, var en allfartsväg in mot Nybble, Stockholms landsvägen. Väderstads gamla by, gamla och då Eriksgatan , Uppsala konungars väg genom landet. Vad sägs? Var det inte storslaget? Var är vägen nu? Borta, håhåjaja. Alldeles intill, norr om bäcken ligger Varnäs ladugård . Antikens drevhus och däss inventarier i mångahanda. Förnöjd stegar jag vidare högländet gårdet, som hösten 1944 gick i

stubb, förmodligen sin mening sommaren 1945 års träda, med höstens sådd vete, så rullar åren. Sist på väster var årets lift, höstsådd, grön vetebrodd och det var år 1944. Följande blad Nybble i avsked, gräns Varnäs, sist i gräns på söder, väster, kom en trubbvinkel med eftergift, tocka på di för Varnäs.

Det var Nybble, nu Nybble norra. Nybble se kartan 3305, Vahrnsängen, charta 1764, min kopiering därifrån, var Nybble blott en gård, rusthåll. Tidigare var det blott ett torp till Väderstads skattegård, som i bruksningsdelar mantal utbrutits därifrån. Alltså Nybble är Väderstad, ej Nybble annat än ett i grundmeningen i namn e nytt Le, eller som vi nu säger, en ny grind, å inhägnaden däromkring. Läs vad jag skrivit om Nybble. Det är lagt intill Väderstad i by, kapitel nr 5.

Dit där som ett förlorat får, fadersfamnen hör. Här norra Nybble Bengt Andersson står i släktskap till och med Varnäs, jämväl född i Blåviks socken. Här i lerbygden drabba släkten samman. Här ett Varnäs i gräns mot ett Nybble, var i gränsmeningen ett dike intill det på Varnäs mark, Vahlbys väg, till sin Varnsängs utjord, i laga rätt, varsågod. Därmed först Nybble, tack för sällskapet, i ett slutord, skall jag komma med en hälsning från Blåvik, jättegrytorna där. Läs, läs.

Och även därmed var jag framme vid ett Varnäs i ägor slut, sydvästra vinkelen, där ett Vahlby i gräns på väster möter upp. För ett Varnäs med sina 63 tunnland bliver här gräns mot Vahlby stora grannen, från sydvästra vinkelen till sockenknuten, pilen i nordost, Utterstad i Appuna socken. Bliver gränsen i utseende som en stor sågbåge eller armbågekrök med innansidan Varnäs och Valby utsidan. Där hela tiden Varnäs gått i eftergift, med stöt av Valby, tocka på dig, tocka på dig. Blötnäsa, vad har du här uppe på fastlandet, denna goda jord att göra? I så fall, förtid, och nu tid. Lera som lera. Sätter inte Varnäs efter mot Valby i bruk och skörd. Tiderna förändras och vi människokryp, däggdjur med dem.

Och nu Varnäs, var icke orolig, nu skall jag gå för att prata med Valby i gräns till slut pilen, varefter jag i slutord kommer till Varnäs. Vahlby, har sedan länge envisats med ett H. Inkilat som intet sägande i sitt namn stavningen. Såsom Vahlby, vilket även från samma tid envisats med såsom Vahrnsängen. I nysvenskan finnes inget H. mera. I församlingsboken i Väderstad vet inget om, utan skriver Valby.

Ej heller mantalslängden år 1936 vet något H. i stavningen Valby. Uti en senare tid har Valby, liksom förståeligt, fått ordet Stora Valby, får upplysa att något Stora Valby finns inte i Väderstads socken. Då jag med min Väderstads bok kommer till

Valby, kapitel nr 14, kommer det åter fram. Nu är det ett Varnäs, vallsen runt, se över gränsen i ett Valby, vid sydvästra vinkelen, högplatån där är ett rama slättbygdens omfattande gården i vidder, där, inte underligt, namnet Stora tillkommit.

Jag för min del såg att här var det järnhästen, traktorn som förträffligt kulturellt gjort sitt till.

Jag tackar. Carl Johan Stark, marsch, väst till nord, gräns armbågekrök. Kom jag till bäckens breda och djupa utskärning på vars botten blåögat bäcken, utan att fråga: varåt är Valby?, däråt gick, vid mitt öga, både själs och kropps såg och begrep jag att genom bäckens art och natur, vattnet och dess förtids utskärningar, fyll och alla annan fåfänga, måste Valby fått en hel del tunnland ypperligt bete på den låga botten, någonting som gården väl behövde, då all övrig jord är uppodlad. På denna betesmark, kom jag slänten, tippa på näsan, åka på ändan. Grönköping, det var billigt. Men huru ska jag komma över bäcken?

Fundersam tog jag varningens ord, att bättre gå på land och kropa än ligga i sjön och ropa.

Tog jag övergången fram vid Varnäs, bron därstädes, och så bort till

gränsen igen, cirka 200 alnar, norr om bäcken, där mitt i gränsen jag i skärskådande hälsade på Varnsängens första stuga i bebyggelse. Det var då Carleby frälsehemman 3/8 mantal som då hade en utjordstorp där, vilket senare på annan plats blev det som nu kallas Varnäs. Vad det känns underligt. Då man stöter på en gammal stuggrund, de som vi, tvåfotingar, vilka nu, som inget varit, snusar evigheten. Av jord är du kommen, till jord skall du åter varda. Blottade jag huvud, knäppte samman händerna, en suck, en bön, Jag fattig syndig människa. Trampar jag vidare, för att se över gränsen, där kartan 1764 säger Valby åkergärde, närmast till Varnäs in- och utväg, norr till, som även då tidigast gick över Valby, kallat hagvall. Märk: att här Varnsängens carta så sent som år 1764 får vi fram ett Valby i namn, grundspråket Vall, eller med ett l, i vad det egentligen är. En naturlig vall, i tillkommen by.

Då jag senhösten 1944, här, gräns mot Varnäs trampade mark, hade dessa vittomfattande hagvall som sedan länge kulturellt förvandlats till gärde, och gått söder skift, omsommarens träda, brukats och sköts i sådd, höstvetete. Glädjande, gröngir brodd, vinterhärdig. Då våren kommer besås däri klöverfrö. Vad bliver därav? Jo påföljande år om igen 1946, som vinterhärdad bliver en klöverkörd. Fråga: vad kallar vi då människor det? Svar: jo en klövervall. Rätt sagt. Skillnaden är blott den: natur kultur, sak samma, vall som vall. Förlåt, är jag förstådd?

Härmed i att kasta ögonen över gränsen och se ett Valby är jag framme vid utgångspunkten vallsen runt, vid sockenknuten, pilen och Utterstad, förtroendefullt, jaglyckas. tack, tack i nåden Herranom. Kommer nu på samma gränssträcka insidan, steg för steg, Varnäs i ord sitt slut. Nästa blad, är det som talar häran.

Som blad föregående, Varnäs. Ja det förstås, det bliver så här: Syd-västra vinkelen, gränsen mot insidan, mot Valby, först högplatån, gärdet mot bäcken, höstens sådd vintervete, i visande god skörd 1945. Bäckan, håhåjaja som full av vatten och mer ändå att komma över, varför bron vid Varnäs passerades, via ladugården, och till gränsen igen, det gick bra. Där gärde i skift mot bäcken, sommarens romland, förträffligt, det växer rötter i Varnäs. Det vill jag lova, skördade då jag där passerade. Tack, Emil, ännu en gång. Solidariskt, det bliver god fet mjölk, levererat vid Väderstads andelsmejeri. Oss som ingen har, där tacksamt får köpa, för 26 öre per liter, standard. Därefter cirka 200 alnar mitt på gränsen, hälsade jag på vad en gång före detta varit första bebyggelsen Varnsängen, bo och bygga. Har ni sett det Varnäs, då plogen går spiselgrunden och bindaren inne i stugan? Nej det har de inte. Födas leva och dö, det är hela vårt jordiska liv. Då jag här i föregående passerade där frågade jag Valby om saken. Inget vet något, i se hänvisar jag till kartbladet 3305. Här fortsättning, gärde väst – till nord, vårsäd, skördad, plöjt, stampar jag leran av fötterna, på utvägen, stenad, grusad och hård som en väg skall vara, tager jag farväl av ladugården och allt vad däromkring är. Går vidare och talar med storgärdet på norr i flera skift, vad har det växt där? Svar, lin, omtänksamt. Linolja ur fröen, halmen brännas. Sverige självproducerande. Ja, jag säger: inget fattas i Varnäs, vinkas det från förstugubron. Hallå, där Stark, vad går du och driver efter. Hettar du något? Kom med in, det är middag nu. Emil, gemytligt sade. Stark sade: tack snälla du, men avböjande, inte i dag, jag återkommer uti slutvallsen runt Varnäs. Vilket aldrig för mig kom, snö: VINTER OCH KALLT, med mycket mer. Varför jag makligt sitter hemma på mitt rum och skriver det färdigt. Ändå med ånger över avböjandet, i en god middag. Villigt trampade jag gränsen, ohyggligt lerade jag ner mig. Målet hägrar, skall jag lyckas? Stora gärdet på norr, vårvete stubb, plöjt, en skift, höstvetete sådd, grönbrodd utan träda. Adjö med dig, mangårdsbyggnader, trädgård och vedbacken. Det känns så underligt lever jag? Utterstad vägen tog slut, en klövervall, vänlig, skönt att slippa det plöjda. Carl Johan, hurra.

Störtar jag mig i famnen på sockengränsknuten, vinkelen, pilen och Utterstad. Ödmjukt, vad jag var glad. Jag hade lyckats, mitt mål var vunnet, start och mål, amen. För Sverige, för Varnäs, för sockenknuten, militäriskt, ett homnör.

Visserligen är ju Varnäsängen, eller som det kallas Varnäs, i och för sig, en blygsam plats. Men ingalunda det minsta, i natur och kultur, vilket är det jag sökt att ta fram. Vari jag tämmerligt nöjd, ser mig, som råvara lyckats. Med frågan: Vem har försökt eller vem har tänkt på det? Ingen, ingen enda, i tro och tanke, på att det finns inget. Det finns, läs, läs. På samma gång, både först och sist, jag ödmjukt tackar allas vår Herre, för hälsan och krafter, för i mån av förmåga, jag glädjande kunnat få fram detta mitt arbete. Tackar jag lika ödmjukt vännerna Emil Andersson, fru Andersson, sönerna och döttrar.

Med släktingar, för all visad vänlighet, kartlånet, med övrigt, säger jag ärligt: tack, tack, eder förutan har jag ej lyckats, vilket för efterkommande medför stor välsignelse. Skall jag nu som minnesord komma med en hälsning från Blåvik, i bevis att jag även gått där och traskat. Det är jättegrytorna. Villa Brunnsvik den 5 febr. 1945. Carl Johan Stark, fornminnesvårdare, född den 27 aug. 1872.

Följande blad, jättegrytorna, se Varnäs, edert hemland. (BLÅVIK)

(Här följer skiss över Jättegryta vid Eklabo, från 1934./1936)

Från Blåviks socken, c:a 20 m. från landsvägen till berget. en jättegryta vid en av Eklabogårdarna. Ägare Boxholms AB, arrendator - ? norra eller södra Eklabo.

I ett lodrätt berg. 6 1/2 meter långt. 3 m högt. nästan jämt i övankan(?). Beväxt med gran och tallskog. Där intill, cirka 20 meter i riktning norr och söder,, passerade stora landsvägen, den enda som går. Naturen i all sin nyck har experimenterat här i Eklabo. I sanning gott om tid. Å ja, får cirka 12 till 15 000 år sedam, var inte så säkert. Det är kulturen och människorna, som nu för tiden far där och härjar. Natur ,Vår Herres och hans kvarnar malsa långsamt. Alla jättegrytor, hittills av mig okända äro placerade stående som en skål, med undantag, dumt nog på en bergsslänt. Men här är det ändå dummare, ställd på kant. På tork, vid marken, vid foten av berget. Då fråga vi: Hur har han här bärt sig åt? Vilken han? Naturen, vår Herre. Vad barnen ser, det lär de. För tiden då detta skedde, var här, öster sida , där nu landsvägen är, jämväl ända upp i nivå jättegrytans överkant. Belarmat med den 1000 åriga och eviga isen, hård som diamant. Hårdare än berget självt. På den isen gick en flodefor i fall vatten, naturligtvis, i riktning norr och söder, fall mot söder, ned till nuvarande sjön Sommen. Forsen har här ej varit synnerliga stark. Utan dragande ut på tiden, och åren mera långsamt. Grytan, groppen, eller sidohålet i berget. Är en högerstöt, utav surr, för målet, is eller stenflisa, som här mot berget hakat upp sig. av strömmen, forsen ofrivilligt dragen till att utföra detta arbete. Det surrande föremålet har gått liggande som en kvarnsten, som en remskiva. Här bevisar att den eviga isen varit hårdare än berget självt. Som endast genom en högerstöt , en gång varje varv, surr i slet, nött denna håla. Däremot hålan i isen, gick för celsius 0, i vatten. All världens väg. Men urberget, med groppen, skålen, kallad jättegrytan stodkvar och mäter i djup räknat inåt berget 40 centimeter med starkt underminerad mot söder, trycket av strömmen, oval , och upptill sidan, bergets vägg vidd 80 x 60 centimeter. Strax söder om berget var en mindre körväg. Som det sades gick till ett ställe. Vad det hette fick jag ej i minnet inslaget.

Efter välförrättat värv, betade jag frukost. Klockan var nu 9 f m

Åkt cykel hela vägen från Väderstad. Hade jag föresatt mig att må mitt mål, Blåviks kyrka.

Fiskarp, till färjan vid sundet. Där gamle vite Carl Johan låg. Vid färjan tog jag reträtt. I

backarna som ej gick att åka cykel, ledde jag cykel i hornen. Och march gick jag, 62 års gubbe. Till förfrågan: Fiskarp. En avstickare till viken och sjön Sommen.

I höganberg. Med högan jättesten. I skrap, vilande på 3 små stenar. Ut över havet Sommen, en vida utsikt. Dock, här vill jag ej bygga, här vill jag ej bo. Glädjande, jag träffade dem jag ville, herr och arrendator Axel Carlsson, med fru, söner och döttrar. Carlsson i min ålder, bördig från Eklabo, S. Blåviks socken. Fru Carlsson f d mejerska, i Somvik. från Närke, manhaftig, storväxt folk här.

I förståelsen fann jag mig gott i Fiskarp. Silsmässan gick ej utan tårar, de voro bruna, vi tog dem ur kaffekokaren. De ovetande om min illmarighet, jag lyckades, jag sade det. Vi skrattade. Carlssons släktingar i Hogstad, m f Björkhöjden, de unga, dottern Maja, och hennes fästman, Harry Stark, min son, (nu förlovade) Axel Carlsson i Fiskarp hade 6 syskon, han den 7:de. De voro 3 bröder och 4 systrar. Bröder, Fiskarp, Eklabo, Haneberg-Ulrika, systrar Mjölby, Orlunda?, Guldstigen, Hogstad och Kummelbylägenheten Björkhöjden i Hogstad socken, Fredrik Carlssons.

Axel Carlssons i Fiskarp hade en mångfald släktingar, kusiner och syslingar i Arrebo, Rödsjö nr 4 i Malexanders socken. Väderstad; Bengt Andersson i röda Nybble m,f/

Denne Bengt Andersson är det som i mångt och mycket hjälp mig på traven, uti forskandet, här omskrivna. Samtliga till börden utgångna från Eklabo i Blåviks socken, äro alla vad jag hittills funnet, välfrejdade, hederligt, idogt och arbetsfolk. Ej indömliga, utan ren blick, gladlynta, öppenhjärtade och gästvänliga. Det är nog, jag är nöjd, välsignelsen, adjö, Fiskarp, få se om vi träffas mera.

Glad jag julade och trampade cykel tills Arrebo backe där jag körde kullerbytta. Jag blev bevarad oskadd, men cykeln blev illa därän. Att jag knappt med nöd kunde åka så var allt bra igen. Om jag får skrappa själv, var dena dags resa inte dålig a en hem, det gick. Jag var glad däröver. Cykelns reparation kostade bara 3 kronor. så gammal man. Med allt så väl lyckat, utom att åka omkull. I de varmaste ordalagen avslutar jag i ukiss med beskrivning, sommarens år 1934 så högst intressanta natur, kultur och bredvid folkforskningen. I Åsbo, Malexander och Blåviks socknar. Härförestående i Blåvik, besöktes den 11 aug. 1934. Dag då skiss över Eklabo jättegryta med denna beskrivning färdigskrefs. *Villa Andersborg Väderstad Carl Johan Stark, fornminnesvårdare m m.*

(Här följer skiss över jättegryta vid torpet Rödsjö under Arrebo, Blåvik, 1934/35)

Axen i Kopparhult, i Blåvik, var socknens ombud, fornminnesvårdare, och en i Flaskarp. 168,21 m ö h, vid torplägenheten Rödsjö ; ägare Boxholms AB . arrendatorn en "Gran". Jäval även där en sjö, kallad Rödsjön. I ett berg, en jättegryta, den största i trakterna. Under gården och hemmanet Arrebo. (sannolikt tyskt ursprung). Befintliga Rödsjön eller Rödsjö, storslaget, enastående i sitt slag. Anor, kultur mer än 200Q år. Ej nog härmed, utan storstilat, i natur, en jättegryta, i ålder från sista isperioden, beräknat minst 12 till 15 000 år. Dominerande. Vad nutidens levande människokryp har mycket att se på där. Ja, kom och se, vägen dit: Boxholm, Ulrikavägen torp, torp, tecknet sågen (kallade Arrebo såg) Därifrån hjälplig körväg cirka 5 - 600 m. Till ett berg, väster om vägen c:a 65 meter i län, 4-5 meter i höjd. Däri befintlig berg, öster slänt, 1 1/2 meter från dess krön, naturen spelat nyckfullt, i form av denna håla, av ortsbefolkningen kallad källa. I rymd, mått, är denna jättegryta den största jag påträffat. Vilken håller i mått minst, upptill räknat 1 m x 60 cm, ovalt alltså Starkt underminerad, och vidare på dess mitt. Vilket bevisar att strömmens oerhörda styrka i undermineringen, med följd ieftergift på andra sidan. Häri ser vi gott folk,

varifrån strömmen, forsen, eller den dragande kraften kommit ifrån. Och varthän den vidare dragit.

Vi ser även i grytan, tvenne roteringar, vridande i forsens gående riktning. Botten i denna gryta har jag ej sett, när jag stod hjälplös att torrösa den samma, med en lånad byskopa i sågen. I berget och grytan går en frostspricka i riktning norr och söder, bergets riktning. Denna frostspricka har givit upphov till tron, i källåder, källan i mening därför, att den jämt står full av vatten. Se närslutna blad nr 4 som svar på infordrad uppgift av Blåviks ena ombud, herr och kyrkvärden C A Axen i Kopparhult. På grund av att jag tidigare varit i Blåviks socken och påträffat jättegrytan i Eklabo, då denna ofrivilligt gick mig förbi. Från jättegrytan till Rödsjö stugubyggnad, om man räknar, är 280 steg, c:a lika många meter. Och till sjön Rödsjön ytterligare ett antal meter. Vi går nu från berget, och naturens under, direkt till de i ålder 1 500 å 2 000 åriga skäggiga pälsagubbarna deras käringar, och förtrollade barnungar som dött för tidigt. Jämväl folkstammen som där levat och dött tidigare och senare, till påvetiden= medeltidens börjar i laglösheten och kyrkogårdarnas första tid, minst 50 år. (här anslutet brev:) *"Kopparhult, Blåvik den 1 okt. 1934. Herr Carl Johan Stark. Till svar på er skrivelse för den 24 sept. samt åberopande de jättegrytorna som finnes i Blåvik. Angående jättegrytan n:o 2 så har jag gjort mig underrättad om att det finnes en emellan Arrebo såg och Rödsjön ett par hundra meter från sistnämnda stället. Rätt stor och troligt en källåder i den samma Ett vackert naturens verk. Fornkultur i form av gravar känner jag ej till någva i dessa trakter intill sjön Sommen. Högaktningsfullt C J Ax'en.*

Obs: besökte platsen ifråga lördagen den 17 nov. 1934, grytan ligger mig synes på Rödsjö torpets område. Mäter 100 x 60 cm upptill. Något vidare på mitten nertill.

Djup 100 m drygt på bergets östra slänt, berget ligger intill vägen till Rödsjö ställe och sjö. Obs sågen ligger vid Ulrikavägen. Rödsjön är ett ställe, jämväl en sjö också. Är mig berättat att Bengt Andersson, Röda Nybble, Väderstad har en kusin? i Arrebo, svåger eller syster där, är mig sagt. Vid Rödsjö ställe finnes mer än 100 brandgravar, hela stället ligger i ett stort gravfält, grav vid grav tätt intill var andra, jämväl en och en. Röd betyder eld, bränna liken, de döde. Sjön är där, så har man Rödsjön, stället, sjön och gravarna.

Med frågan: Vad heter det Rödsjö eller Rödsjön för? Svar: ordet eller benämningen Röd eld, ett kulturnamn från brännetiden. Likbränningen, det brann, eldades jämt här. Det var rött, det syntes vida omkring. Här är namnet, grundspråket. För det andra sjön fanns där, naturnamn Rödsjö eller Rödsjön. Brännetiden, likbränningen innefattar en tid före vår tideräkning, till lagenligt år 610 efter Kristus, vår tideräkning. Alltså, namnet Rödsjö talar befintligt, vad det är, brandgravar, i hundratal, ja mer ändå. Hela stugan är inramad i ett enda bygravfält. Ingen kunde tro om en sådan upptäckt. Liksiktigt vid Hagby, egna hem i Ekeby socken. Vid Arrebo såg påträffades även flera stycken, en och en, brandgravar. Där även kultur i dammbyggnad finns från en förhistorisk tid. Med enfota såg. Vid huvudgården, säteriet Arrebo, sannolikt i andanom ett varsel mig säger, skall någon stans finnas kultur i form av gravar. Arrebo 1 helt mantal, 634 hektar, har förhistoriskt varit en högst märkligt herrasäte. Har tillhört kronan, Vadstena slott och sist nu Boxholms AB. Arrebo går i namngivelse ursprungligt tyskt. Tidigare vid min Blåviksresa, körde jag kullerbytta i en backe vid Arrebo, jag blev oskadd bevarad. Men cykeln vände syn. Arrendator, så är mig sagt, är uti giftet besläktad med Eklabo, vilken även är fallet med arrendatorn i Rödsjö, jämväl arrendatorn Bengt Andersson i Röda Nybble här i Väderstad. Vilken uti förestående lämnat mig värdefulla upplysningar. Vilket härmed i varma ordalag nedskrivs ett uppriktigt tack. Blåviks socken ingalunda den minsta i forn och förhistoriskt kult. Med natur. Dag då platsen Rödsjö besöktes i och för

denna uppgift var den 17 nov. 1934. Dag då skiss i original med denna beskrivning blev färdigskriven var den 12 april 1935. Villa Andersborg, Väderstad, som ovan Carl Johan Stark, forn och naturminnesvårdare. Så kommer ett tidningsurklipp från Blåviks socken, högst intressant.

(Tidningsklipp Ö C 7/3 1929, Om naturläkarna Petter i Borgen på Torpön och Stina i Aspdalen. "Forntida läkekonst") Varnäs, Så kommer 2 tidningsblad: Kriget, döden för den skyldige. Tyskland. Rätt, rätt, Och slutbladet, Varnäs , slut. *Villa Brunnsvik Väderstad den 5 feb. 1945 Carl Johan Stark. Vem som är glad, det är jag. Nåd och frid Herranom. Stark.*

Här följer tidningsurklipp Östgötabygdns tidning 2/2 1945, Quisling besöker Hitler, och d:o 2/2 1945: En vädjan av biskop Andrae.)

Varnäs. Sista bladet. Mitt kapitel nr 13. Likt hela Väderstads är ingen överdriven intervju. Utan;Tag bort täckelset, så vi får se bilden. Sanning i sin nakenhet. Ut supra. *Villa Brunnsvik Väderstad den 6 feb. 1945 Carl Johan Stark, Väderstads fornminnesvårdare.* Nästa kapitel bliver nr 14. Valby.